

LIN-NYTT

Medlemsblad for Norges Linforening
Årgang 28 Nr. 2 – 2018

Foto A. G. Friberg

ÅRSMØTET I FREDRIKSTAD

ÅRSMØTEHELGEN – PROTOKOLL – LIN OG LINDYRKING I IDD OG ENNINGDALEN
– LINSTRÅET – UGRESS I LINÅKEREN: LINBENDEL – VEVHJØRNET: BRIKKE ELLER
DUK I HALVDREIEL – EN REISE TIL USBEKISTAN

Fra Linleder'n

Hvis noen hadde sagt til meg ved juletider at jeg skulle bli leder av Norges Linforening igjen, ville jeg ikke ha trodd det. Jeg var ikke innstilt på det til å begynne med, men etter lang betenkningstid, sa jeg ja. Og jeg tenkte at lederen blir jo valgt for bare ett år om gangen. Så får vi se hvordan det går. Og etter som tiden går, merker jeg at det vil jo være interessant å gjøre en jobb for Linforeningen igjen. Det betyr ikke at jeg ikke har drevet med lin de siste årene. Jeg startet med å så lin i 1986, og har dyrket og spunnet lin hvert eneste år etter det. Og jeg holder også foredrag og kurs innimellom.

Mine første tanker om det som er viktig i Norges Linforening, er hjemmesiden og Lin-Nytt. Lin-Nytt har utviklet seg, og er både variert og interessant. En stor takk for innsatsen Anne Holt Larsen har gjort som leder de siste 3 årene. Også en stor takk til Maigull Appelgren som har vært redaktør, og som har satt sammen et variert innhold i alle utgaver.

Heggen blomstrer snart, og en kan snart tenke på å så lin. I tidligere strøk er vel det allerede gjort. Her på Stange må vi nok vente noen dager til. Jeg håper alle har fått tak i frø nok, og at det er mange som sår lin i år. Målet må jo være at vi klarer å dyrke og berede så mye at vi har fiber å selge til spinnere som ikke dyrker eller dyrker nok lin til spinning.

Spinning har blitt populært igjen, selv om nødvendigheten av å kunne det ikke lenger eksisterer.

Men lin er mer enn tradisjon og kulturarv. Nye bruksområder har utviklet seg over flere år. Fra kompositter til bilproduksjon, bygningsindustrien og andre produkter. Fiber til tekstil har blitt et biprodukt. Da må vi være observante når det gjelder å skaffe rett såfrø, og at vi må ta vare på kunnskapen om handtering av planta og fiberen under hele prosessen for å få et godt produkt. Jeg gleder meg til arbeide med Norges Linforening sammen med styret, og ønsker alle en god lin-sommer.

Anne

Innhold

Årsmøtehelgen 14. april	3	Artikkel 3 i serien: Ugress i linåkeren	15
Protokoll fra årsmøtet	6	Vevhjørnet: Brikke eller løper i halvdreiel «Kattefot»	16
Lin og Lindyrking på Idd og i Enningdalen	8	En reise i Usbekistan i april 2018	18
Linstrået	14		

Årsmøtehelgen lørdag 14. April 2018

Tekst og foto: Anne Grete Friberg

Til årsmøtet vårt i 2018 hadde vi fått låne husflidens flotte lokaler i Gamle Fredrikstad. Anne Holth Larsen ønsket velkommen og Bjørg Kristiansen White ga en kort orientering om Gamlebyen, husflidslaget og lunsjen. Og husflidslaget sørget for kaffe og sveler til oss gjennom hele dagen.

Så overtok Bjørg Heie med et veldig interessant foredrag om Lin og lintradisjoner i bygden Idd i Østfold. Hele foredraget har vi fått lov til å gjengi her i Lin-Nytt, bare å lese og lære! Stor takk til Bjørg, her har hun lagt ned mye arbeid.

Neste innslag var en orientering fra Knut Albert Sparhekk om den nye hjemmesiden vår. Den ser veldig fin ut, men skal justeres noe. Det nye styret tar det opp på første møte.

Anne Guri Gunnerød fra Kulturvernforbundet orienterte om forbundet og om arbeidet der. De er en paraplyorganisasjon for 2000 lokale lag med til sammen 230 000 medlemmer og bygger nettverk, kommunikasjon og lobbyering innen kulturvern. Hun mente linforeningen satt på mye kunnskap om gammelt håndverk og tradisjoner som absolutt hører hjemme på rødlista. Hun minnet om kulturminnedagene 8. - 16. september og mente vi burde melde oss på for å få taletid på kulturvernkonferansen i 2019. Utfordring til det nye styret her, altså.

Anne Guri Gunnerød

Fra Østfold Husflidslag kom leder Gro Staal Martinsen og fortalte om et prosjekt de var i gang med: "Vi har jo en dreielsamling, den må vi gjøre noe med". Samlingen er en stor mengde duker vevd i dreiel som ble vist på Østfoldutstillingen i 1930. Selve utstillingen fant sted i Sarpsborg fra 5. juni til 10. august og er godt dokumentert med fotografier. Noen av dukene er allerede dokumentert og vevd, en annen del av prosjektet er å bruke dreielteknikken i mer moderne mønstre, materialer og farger. Spennende.

Gro Staal Martinsen

Oppunder taket bak i lokalet hang 3 av Bjørg Kristiansen Whites tepper. Hun fortalte selv om arbeidet og hvordan hun jobber: gjenbruk av materialer og gjenbruk av design/motiver. Bjørg har hatt et fargerikt og annerledes liv med kvalitetshåndverk som bakteppe og av det blir det originale og overraskende kombinasjoner. Hun holder også vevkurs i husflidslaget og de har hatt som tema både skilbragd, dreiel, ikat og vadmél. Noen av disse arbeidene var også vist fram i vevstolene.

Så var det lunsj – for de fleste ble det Fish and chips på nærmeste kafé. Deretter marked. Linforeningen solgte frø til både fiberlin og oljelin, såpespon og brødpøser. Utenfor lokalene var det demonstrasjon av linbearbeiding og spinning og det var det mange som fikk med seg i det flotte vårværet. Inne i lokalene ble det demonstrert knipling og solgt duker og løpere, både gamle og nye.

Noen av oss ble med Bjørg Kristiansen White til kapellet på Østre Gravlund hvor fondveggen er et stort teppe med et korsformet motiv, vevet av Kristi Skintveit. Vakkert.

Så var det tid for selve årsmøtet, protokollen derfra kan du lese her i Lin-Nytt. Deretter samlet vi oss til festmiddag på Gamlebyen gjestgiveri og på søndagen var det busstur til Klässbols Linneveveri. Mange håndklær, duker og spoler med lingarn fikk nye eiere her.

Stor takk til Anne Holth Larsen, Bjørg Kristiansen White og Husflidslaget i Fredrikstad som ordnet så fint med lokaler, overnatting, foredragsholdere, markedsdeltakere, ”demonstranter”, middag, transport og avtaler. Pluss alt arbeidet styret har med dokumenter og papirer til årsmøtet. Det er mange brikker som skal på plass og ingenting gjør seg selv. Siden vi ikke har lokallag og jevnlig medlemsmøter, er årsmøtet en viktig møteplass for å lære og å bli kjent med hverandre – det er plass til flere, så bli med neste år om du har anledning!

Fargekurs – forbehandling av lin som skal plantefarges

Tekst og foto: Anne Grete Friberg

Allerede på fredag den 13. fikk de som ønsket det en innføring i fargingens mange sammenhenger og mysterier I kjøkkenet på husflidslagets lokaler i Fredrikstad. Hildegunn Eggum og Bjørg Kristiansen White hadde laget et kurs som tok for seg forbehandlingen som skal til for at man etterpå kan farge linet med ulike plantefarger. Farging er ikke bare farging. Her ble det vasket, bleket, tanninbehandlet, beiset og fiksert. Og framgangsmåten er forskjellig for maskinspunnet og håndspunnet garn og om man skal ha lyse eller mørke farger på linet til slutt. Og en god forbehandling er slett ikke ferdig på kort tid, fiberen skal ”ligge i bad”, skylles, tørkes, luftes og gjentas flere ganger gjennom alle stadiene. Hildegunn øste systematisk av kunnskapen de har skaffet seg i plantefargegruppa – og som en ekte entusiast ble hun ikke helt ferdig på en kveld. Vi avsluttet kurset med ost og vin hos Bjørg, da sto fargebadet og kokte på komfyren... Tusen takk til dere begge to fra kursdeltakerne!

Protokoll fra årsmøtet i Norges Linforening lørdag 14. april 2018

Møtet ble holdt i Fredrikstad husflidslags lokaler i Tøihuset, Gamle Fredrikstad.

Årsmøtet ble åpnet av leder Anne Holth Larsen.

Årsmøtesaker:

1. Valg av møteleder: Anne Holth Larsen
Valg av referent: Maigull Appelgren
Valg av to til å skrive under protokollen: Anne Sofie Brønn og Åshild Longva
2. Innkallingen ble godkjent uten merknader
3. Anne Holth Larsen leste årsmeldingen. Denne ble godkjent etter følgende rettelser: Under Møter og aktiviteter skal det stå: ... prestefruen fra Gausdal sitt hampstoff ... Vi hadde besøk av Allan Bjerke Andersen fra vikingmiljøet... Naturfargegruppa ved Nore Linforening har i samarbeid med Tønsberg husflidslag... All honnør til Naturfargegruppa...
- 4.. Gerd Wold Goddard gjennomgikk regnskapet og forklarte de forskjellige postene nærmere. Regnskapet ble godkjent uten merknader.
5. Ingen innkomne forslag.
6. Valg. Anne Holth Larsen ledet valget i valgkomiteens fravær

Valgkomiteens innstilling:

Leder:	Anne Holen	velges for ett år
Styremedlemmer:	Gerd Wold Goddard	ikke på valg
	Kristina Bjureke	gjenvalg for to år
	Anne Grete Friberg	ikke på valg
	Frida Tove Meland	velges for to år
	Odny Opsal	ikke på valg
Varameldem:	Else Abrahamsen	ikke på valg
Revisor:	Hege Brit Randsborg	gjenvalg for ett år
Valgkomite:	Kathrine Holmegård Bringsdal	ikke på valg
	Anne Holth Larsen	velges for to år

Beredningskontaker: Anne Holen og Ann-Britt Fagernes Skaug

Alle valgt med akklamasjon.

7. Budsjett: Gerd Wold Goddard gikk gjennom budsjettet. Budsjettet var lagt opp med et lite underskudd i 2018 med begrunnelsen at mye av vår beholdning av såpespon, frø etc. er omtrent oppbrukt og nytt må kjøpes inn, hjemmesiden vår blir fornyet.
8. Planer i 2018. Anne Holth Larsen la fram planer det gamle styret har snakket om ettersom Anne Holen dessverre ikke kunne være til stede.
Arkiv. På initiativ fra Bjørg Heie har Norges Linforening et arkiv på Rød Herregård i

Halden, samme sted som Østfold museene har sine arkiv. Her finnes viktige dokumenter (referater, protokoller, publikasjoner etc.) helt fra Linforeningens begynnelse. Vi foreslår at Linforeningen fortsatt beholder sitt arkiv der og legger inn nytt materiale etter hvert. Kontaktperson i Halden: James Ronald Archer.

Immateriell kulturarv. Vi har hatt møte med Norges husflidslag om og for å få oppført lin som immateriell kulturarv og har møtt stor interesse. På nettstedet: <https://www.immateriellkulturarv.no/> kan man skrive om arbeidsmetoder, om lin fra plante til tråd, ta opp gamle ord og uttrykk som har blitt brukt om arbeidsredskap, brukt ved beredning av lin som ikke lenger er i bruk osv. Dette vil trolig bli en viktig arbeidsoppgave i 2018.

Deltakelser i arrangement. Vi skal fortsatt delta på Dyrsku'n 2. helg i september, Skudefestivalen 1. helg i juli og i år dessuten på lindag på Jæren på Grødalandstunet. Vi skal delta i fiberdagen på Tøyen i Botanisk hage i begynnelsen av september i samband med et styremøte og også fortsette samarbeidet med OsloMet. I 2017 laget OsloMet fem filmer fra fiberdagen som vil bli lagt ut på vår nye hjemmeside. Det er ytre ønske om kurs for lærere i OsloMet.

Naturfargeruppa vil fortsette sitt arbeid.

Tur. Norges Linforenings årlige tur går til Frankrike i tiden 13.-18. juni med fast bosted i Rouen.

9. Årsmøtet avsluttes. Anne Holth Larsen takket Maigull som avgått styremedlem med blomster og gavekort.
Kristina Bjureke takket avtroppende styreleder Anne Holth Larsen med blomster og presang: en flott blå hampskjorte.

Anne Sofie Brønn
sign.

Åshild Longva
sign.

Linfrø, både fiber og oljelin og såpespon kan kjøpes ved henvendelse til Kathrine H. Bringsdal, Tlf.416 28 189
mail: kathrine.bringsdal@outlook.com

Lin og Lindyrking på Idd og i Enningdalen

Foredrag av Bjørg Heie på Norges Linforenings Årsmøte i Fredrikstad 14. april 2018

Idd og Enningdalen er gamle kulturbygder beliggende lengst sør/øst i Halden kommune. Området ligger som en halvøy inn i Sverige med Bohuslän i Vest og Dalsland i Øst. Her er store skoger, mange innsjøer, en del store skogeierdommer, mindre bruk og på Iddesletta en del større landbrukseiendommer. Bygdene er stolte av sine tradisjoner, og som Bollette Kitterød sa i et intervju i 1934: *”Lindyrkningen hadde i gammel tid en bred plass i enningdølenes liv”*

Bolette Marie Larsen Kitterød (1837- 1939), ble lørdag 3. november 1934 intervjuet av Aagot Brække i Ukebilag til Smaalenenes Amtstidende i Halden. I intervjuet forteller hun om gamle seder og skikker slik hun kjente dem og hadde hørt andre eldre enn henne fortelle. Og dette var det hun kunne fortelle om linet:

”Linet og lindyrkningen hadde i gammel tid en bred plass i enningdølenes liv. Vakre blå linakre bølget i sommervinden ved hver gård og innhøstningen og særlig tilvirkningen av linet skaffet kvinnene en mengde arbeid fra høsten og langt utover vinteren. På samme måte som man regnet kornavlingen i trever, regnet man linavlingen i limer, der gikk 28 buer på en lime.

Når linet var modent blev de rusket op, ikke skåret, og satt op på hesjer til tørring og modning. Derefter blev det banket med banketrær eller prylet for å få frøet ut. Frøet blev malt til dyrene. Når linet var rensset for frø blev det bredd ut på marken til røting, og lå der til det var ”drakt”, hvorefter det skulle brøtes.

Brøtingen foregikk i et hus bygget til dette øiemed, tjone eller tjørne som det kaltes. Eller hvor man ikke hadde nogen tjørne, gravet man en stor grav utenfor smia på gården. Denne grav kalte man for lingropa. I bunnen av den ildet man med favneved, og på stører over gropa la man så linet. Den som skulle stå for fyringen og passe linet under tørkingen i lingropa hadde et ansvarsfullt arbeide og måtte kunne sine ting. Eftersom linet blev tørt blev det tatt inn i smia hvor brøtingen foregikk. Under brøtingen ble linet brøtet eller brukket over brøta, samtidig blev det delt op i bunter som man kalte buer, omtrent så meget som kunde gripe over. Disse buer blev igjen tørket over lingropa, hvorefter de skulle kjeftes. Til dette brukte man en firkantet fjell, hekla, forsynet med fingerlange tettsittende, sylhvasse pigger. Over disse pigger drog man buene gjentagne ganger til man fikk stry og tagl (linet) hver for sig. Så kunde spinningen begynne.

Av taglet spant man lingarn til vevning og den fineste sytråd. Man kjøpte ikke sytråd den gang. Sytråd til skredderen skaffet man ved å farve den hvite sytråden sort.

Også stryket ble vevet og siden vevet. Til hverdags brukte man strie undertøi den gang.

Kvinnene hadde strieserker undtagen når de skulle til fest eller til kirke. Da hadde de serker med lin-overdel og strie-underdel. Til sommerkjoler vevde man linhverken. De var både pene og sterke.

”Kjøpekjoler” var sjeldne. Av linet vevde man også sekker. Og dessuten alt hva man trengte av duker og lintøi.

Foruten lin avlet man også hamp som man bl.a. bant ålekasser av.

Alt arbeide med rokk og vev tok naturligvis meget av kvinnenes tid, derfor måtte også husstellet gjøres så enkelt som mulig. Gulvskuring foretok man nok ikke hver uke."

Denne beretningen fra Bolette Kitterød baserer seg både på egne erfaringer og på det hun hadde hørt andre fortelle, og den er typisk for hva tusenvis av kvinner rundt om i Norge kunne ha fortalt. Hun beskriver prosessen med å få linhalmen til garn og tøy slik den har foregått og fortsatt foregår hos hobbydyrkere rundt om i landet i dag.

Linnet hørte med i det gamle norske selvbergningsjordbruket. Ved siden av ulla var det linet som ga materialer til klær og andre tekstiler. Praktisk talt hver gård i landet dyrket lin for husbehov, og det ble betalt skatt av lin, som av andre viktige jordbruksprodukter. Således finner man i *Skatte Matricul for Idde Præstegjeld og Enningdals Annex* fra 1723 at det på de 103 gårdene ble dyrket lin på 66 gårder. Mengden ble målt i antall sådde "setting" (1 setting = 9,6272 liter). Og det ble oppgitt fra en firedel til tre setting. Mest ble sådd på Nordbye med 3 setting og på Rishauge og Soelberg med 2 setting. Dessuten ble det dyrket hamp på 68 gårder.

Harald Bakke skriver i sin bok "Id herred" at "*Lin og hamp blev i ældre tider dyrket på hver gaard*". Videre sier han at det ikke ble dyrket store mengder, men at hver gård hadde nok til tøy, og at man enkelte steder også hadde noe for salg.

Fra midten av 1800-tallet gikk lindykinga sterkt tilbake i landet. Dette hadde flere årsaker, i første rekke at man fikk tilgang til utenlandske stoffer som bomull. Bomull var kjent allerede på 1700-tallet, men var da et meget kostbart materiale. Med framvekst av bomullsspinnerier sank imidlertid prisene og bomullstøyer kunne etter hvert bli allemanns eie. Med bomullen slapp man den arbeidskrevende dyrkinga og bearbeidinga, og den var enklere å veve av. Dessuten var den mer behagelig i bruk, særlig gjaldt dette undertøy. I Halden-distriktet hadde det også betydning at man så tidlig som i 1813 fikk etablert Halden bomullsspinneri i Tistedalen. Tilgangen ble enklere, og var man heldig kunne man også få kjøpt feilvarer billig. Men fortsatt kunne lin og stry bli benyttet til underklær. *Camilla Sivesind* skriver i sin artikkel "*Slitte stakker og elegante kjoler, men hva hadde de under*" i *Ida* 2005, at så sent som i 1888 fikk ei ungjente som tjente i Enningdalen en serk av hjemmespunnet linstry som en del av lønna.

Gammel husflid forteller

Linnet som ble dyrket på Idd og i Enningdalen ble brukt til tekstiler. Dessuten ble frøene tatt vare på og de man ikke trengte til såfrø ble knust og benyttet til dyrefôr. Man har ingen holdepunkter for at lin ble dyrket primært for frøene og at det ble presset olje av disse.

I museet i Fredriksten festning, nærmere bestemt i Idd bygdesamling, finnes klær, sengetøy og duker av hjemmeavlet lin. Det eldste er to luer i sikedamask, foret med lerret (lin), fra slutten av 1700-tallet. Begge fra Ellefsrød. Videre finner vi fra Ellefsrød fra begynnelsen av 1800-tallet, to halsskjorter i hvitt lerret (lin) og et livstykke i bomull foret med lin. Samme datering, også fra Ellefsrød, tre mannsvester i ull og lin. (Disse har også gitt grunnlag for mannsbunaden i Østfold).

Videre finnes linputevar og laken, håndklær og duker fra ulike gårder på Idd og i Enningdalen, datert fra 1810 og mot slutten av århundret. Merknader i protokollen viser at de er vevet av hjemmeavlet lin, og gårdene Torgalsbøen og Nordgaard er flittig nevnt.. Spesiell vakker er en linserviett fra Veveelen med initialene ADG (Anine Gunhilde Dahl) datert 1810.

På gårdene på Idd og i Enningdalen finnes det mange eksempler på tekstiler av hjemavlet lin som det er tatt vare på. På Stumberg har Grete Stumberg registrert gamle tekstilene som har fulgt gården.

Blant disse finner man i alt 21 eksemplarer hvor det kun er brukt lin og dessuten to eksemplarer hvor fôret er lin. De fleste av disse tekstilene har merknad om at de er vevet av hjemmeavlet lin. Dateringen er fra 1820 – 1890 og det er hovedsakelig sengetøy og håndklær. Et putevar er i lin og bomull, dette er datert 1890. Det finnes også en dreielsduk, i størrelse 142x240. Denne er sydd sammen på midten (vevene var ikke så breie) og er datert 1848. Den, og en stor del av det andre utstyret er antakelig vevet på Hafsrød og ble tatt med til Stumberg da Anne Helene f. Torgalsbøen ble gift på Stumberg. Vevnadene er av ypperste klasse, særlig kan fremheves håndklær som er vevet i striper ved at man vekselvis har slått løst og fast når men vevde. Hvorvidt det er Anne Helene, hennes mor eller en veverske som gikk under navne Svarva og var mye på Hafserød og vevde, som har vevet disse tingene, vites ikke. (Opplysninger om veversken Svarva er hentet fra protokoll på museet. Der har man også oppbevarer en serviett i åtteskiftet dreil fra Hafsrød i samme periode.)

Linlaken fra 1878, senere brukt som duk

Knut og Gunvor Brække har en duk fra 1878 av hjemmeavlet lin (3,23x1,44m+ falder) (Se bilde). Gunvor sier om duken ” *Midtsømmen er sydd i sammen for hånd med attersting, så vidt jeg kan skjønne - med lintråd. Hullfalden kan ikke jeg bedømme når er sydd. Den har nok vært brukt som laken for det finnes små pene stoppinger i stoffet. Jeg håper det går fram av bildet at det synes på jarene at stoffet er hjemmevevd. Lakenet skriver seg fra Folkeseth, Brække eller Nordby. Knuts kusine Bjørg Hagen har en tilsvarende duk (laken). Begge ble tatt*

fram og brodert på under 2. verdenskrig.

Linberedningsutstyr

I mange uthus på gårdene finnes det ennå linberedningsutstyr: bråker, skaker med skakekniver og framfor alt hekler. Heklene, et trebrett med sylkvasse pigger som linet ble ”gredd” på er nok det som har blitt tatt vare på lengst de fleste steder. Det var et enkelt redskap, og greit å ta vare på som et minne fra det som engang var. Men gjennom mitt arbeide har jeg også fått viten om at øvrig utstyr også har blitt tatt vare på. Tjoner finnes imidlertid ikke lenger og heller ikke ”maskinbråke”, ei slags rulle som linet ble kjørt buntvis igjennom.

Særlig arbeidet med bråka var tungt arbeid, det skulle krefter til å knekke den stive og tørre linhalmen, og det var nok ofte mannsarbeid. Linhøsting/bearbeiding kunne også være gjenstand for dugnad og derved sosialt samvær, der det også var tid til utveksling av nyheter og til å spise god mat.

I Idde-samlingen på museet på Fredriksten festning finnes linberedningsutstyr: bråke, skakebrett og kniv og hekler. Dessuten en *"trestabbe av Ek med klubbe hvorpå linfrøet ble banket av linneket"* (Skakebrett og kniv ble laget nytt i 1943 for at samlingen skulle være komplett).

1900- tallet

Mot 1900-tallet hadde lindyrrking i Norge gått sterkt tilbake og det fortsatte framover i århundret. Jordbrukstelinga viser at mens det i 1907 ble dyrket 145 da i hele landet, ble det i 1917 ble dyrket 45 da, derav 1 da i Østfold. I 1929 hadde tallene sunket til henholdsvis 31,6 og 0,5, I 1939 var linarealet i hele landet 8,5 da og i Østfold nede i 0,2 da. Tall for den enkelte kommune i Østfold er ikke publisert, men en vet fra andre kilder at lindyrrkingen i de indre kommunene Rakkestad og Eidsberg holdt seg lenger enn i distriktet rundt Halden. Men det finnes kunnskap om at det ble dyrket lin også her. Tor Hafserød forteller om sin farmor at hun dyrket, spant og vevde lin til sin store familie.

Mathilde Hafsrød ble født i Tørrskog socken i Dalsland, Sverige i 1871. Til Norge kom hun på sine ben som så mange «Barfotjenter» på sin tid for å søke tjeneste. (Barfotjenter er et begrep fra den tiden. Det var nødsår på andre siden grensen, og jentene gikk barbente til Norge for å søke tjeneste. Skoene måtte spares til de var framme.)

I 1893 ble hun gift med Hans August og de ble forpaktere på skogsgården Hafsrød ved Ørsjøen. Her bodde hun hele sitt liv. Hans August døde i 1918 og hun ble enke med elleve barn, åtte under konfirmasjonsalder. Hun beholdt forpaktningen og drev gården fram til eldste sønnen tok over. Hun holdt sauer og dyrket lin og fikk på den måten klær og utstyr til sin store familie. Hun dyrket lin på en sandholdig jordlapp på gården forteller barnebarnet Tor Hafsrød. Han forteller også at man fortsatt i familien har linduker, dyrket, spunnet og vevd av bestemor Tilda. Kunnskapene hadde hun med seg fra familien i Dalsland.

Tilda var et overskuddsmenneske og da Ragna Braadland på Ør startet sin «Ør Grændesamling» var hun blant dem som bidro mest. Samlingen er i dag i museet i Fredriksten Festning og inneholder lin og komplett linberedningsutstyr. Skakebrett og skakekniv ble laget etter hennes anvisning og lin avlet i Øshagen ble tilberedt med samlingens gamle redskaper under ledelse av Tilda Hafsrød. Hun gav også en bunt lin i naturtilstand for at samlingen skulle bli mer levende. Av lintøyet som finnes der er også et linputevar, avlet og vevet av Tilda.

Mathilde var ikke den eneste. Trond Holm forteller at hans farmor Regina (eller Regine) Holm dyrket lin rundt 1900. Hun bearbeidet og brukte også selvavlet lin til veving. De har fortsatt ullportierer på Store Holm etter henne hvor renningen er av lin, og hennes datterdatter Rigmor Noer, nå Kongsberg, har en kaffeduk i lin etter henne som fortsatt er i bruk.. Regina Holm kom opprinnelig fra Båstad i Trøgstad. Odd Stumberg (f.1930) husker at det hang lin på låven på Stumberg. Likeledes at det var oppbevart linberedningsredskaper der. Linhalm kan oppbevares lenge, men det er grunn til å tro at den var dyrket rundt 1910-1920.

Videre forteller Bjørg Hagen om dyrking av lin på gården Stegerøld: *"I de vanskelige årene i 30-tallet fikk min svigerfar Gustav Hagen ideen å så til en liten jordteig med lin for å få olje og mikse maling til låven. Min svoger Asle Hagen husket godt den fine blå linåkeren. Den ble skåret for hånd og tatt godt vare på. Frøet ble til olje og halmen lagret,*

men ble visstnok ikke til tekstiler. Når oljen skulle presses ut av frøet ble det hull på silekledet (eller hva de brukte) så det ble litt frø i oljen. Disse frøene hang på låveveggen i mange år. Derfor fikk jeg kjennskap til historien”.

Historien viser også at kunnskapen om hvordan lin skulle bearbeides for spinning var i ferd med å bli glemt. Man måtte ikke skjære en linåker, den måtte røskes opp med roten. røytingsprosessen skulle bli vellykket.

Hilda Solberg (f1915-2013) var oppvokst på Kirkebøen i Enningdalen og var i mange år rektor på Risum husmorskole. Hun kan ikke huske at det ble dyrket lin på gårdene i Idd i hennes levetid, men en sommer på slutten av 1930 eller begynnelsen av 1940, nærmest for kuriositetens skyld, sådde hun og hennes far en linåker på Kirkebøen. Linet ble høstet og sendt til Christiania Seilduksfabrikk, derfra fikk hun ferdig spunnet garn. Hun fikk også ferdig vevede håndklær.

Husmorskolene

I 1889 fikk Østfold fylke sin Husmorskole. Den ble lagt til Berby innerst i Iddefjorden. Der var den til 1918. Deretter ble den flyttet til Risum på Iddesletta hvor den var som selvstendig husmorskole fram til den ble en del av Halden videregående skole.

Skolen tok sikte på å utdanne unge kvinner på landsbygda. Det ble vevet mye, noe de gamle vevene som fortsatt står på Berby bærer preg av. De benyttes i dag av vevstua til Idd og Enningdalen Bygdekvinnelag. Her finnes også gamle vevarbeider både i halvlin og lin. Lingarnet ble nok i hovedsak kjøpt fra Sverige.

Skolens undervisning omfattet stell både inne og ute. Imidlertid ble det bare sporadisk dyrket lin. I følge en notis i *Smaalenes Amtstidende* i 1934 opplyste daværende bestyrerinne Marie Bye at skolen det året hadde et forsøk med linåker, og *at de skule arbeide seg fram hele prosessen fram til spinning og veveing*

Hva har skjedd de siste årene

For vel 20 år siden overtok Knut, mannen min, og jeg Knuts barndomshjem, den idylliske gården Maistubben, på Idd. De første årene var vi helgebønder, og for 11 år siden flyttet vi hit fast. Jeg hadde sett en vakker linåker i England, lurte på hva dette var. Lette meg fram til Norges Linforening, der ble jeg henvist til Anne Holen. Hun kjente også til Barbro Emanuelson i Tanum på andre siden av grensen, mangeårig leder av foreningen Bohus Lin.

Vel, nå hadde vi jord og mannen min sådde lin, ett mål med oljelin hadde vi første året. Vi hadde selvplukket av bringebær på den tiden, og da passet det bra med selvplukk av lin også. Og Halden Husflidslag fikk plukke gratis så mye de ville.

I årene framover hadde jeg regelmessig små linåkre, etter hvert også med spinnelin. Den ble røytet på grasbakke og på snø på Ås der vi bodde. Sammen med Bjørg Lundebø, husflidskonsulenten i Østfold reiste jeg ned til Barbro i Tanum og fikk beredet linen min på beredningsverket der.

Bjørge Lundeby var også instruktør da vi for noen år siden hadde kurs i kransbinding her i låven på Maistubben. Det skjedde i navnet til Norges Linforening. På forhånd hadde en gruppe I Husflidslaget hjulpet til med åkeren.

Det har også blitt noen foredrag og artikler om lin og lindyrking i årenes løp. I arbeidet har Lokalavisen i Halden vært flittig brukt. Vi har annonsert selvplukk, invitert dem til å bivåne såing av linåker, og før årsmøtet i Halden for noen år siden, fikk vi inn en lengre artikkel om lin.

Hans og Wenche Olsen

Det første året solgte jeg linbuketter på Idd og Enningdalen Historielags sensommerstevne på Gamle Prestebakke. Her var også Wenche og Hans Olsen. De viste bearbeiding og spinning av lin, noe de har gjort i mange år og fortsatt gjør. De siste årene har de også utvidet sin opplysningsvirksomhet til Folkenborg Museum ved Mysen. I august og september hvert år viser de barn, unge og folk i alle aldre hvordan et stivt strå kan bli til vakkert tøy.

Wenche og Hans Olsen hjemme i stuen

omgitt av vakre stoler, også de egenproduserte.

Rannveig Blakkestad rekrutterte mange linentusiaster gjennom sine foredrag og kurs på slutten av 1900-tallet. Bl. a. rekrutterte hun Hans og Wenche fra Halden.

Interessen for lin hadde blitt vakt etter at de sådde linfrø beregnet på matlagning i hagen sin, og etter at de deltok på kurs hos Randi Blakkestad på Holmen gård, har de hvert år dyrket lin i hagen. Bearbeidet den med utstyr Hans har laget selv, spunnet og vevd og drevet opplysningsvirksomhet. Det er en opplevelse å komme inn i hjemmet deres, hvor en vakker linduk laget fra bunnen pryder spisebordet

Hans og Wenche Olsen har gjennom en periode på 25 år vært viktige ambassadører for lin og bruk av materiale naturen gir oss. De fortjener en stor takk for sitt flotte arbeid.

Kilder:

Bakke, Harald: Id Herred. En grensebygds historie. Fredrikshald 1915

Smaalenenes Smaalenenes Amtstidende, 1930 og 1934

Præstegjeld og Enningdalens Anex, 1973

historie 1902- 2004, Oslo 2006.

Statistisk s Stati Statistisk sentralbyrå, Jorbrukstellinga, 1907,1917,1929

Hafsørød – enke etter 14 barnefødsler, Artikkel i Ida 2003

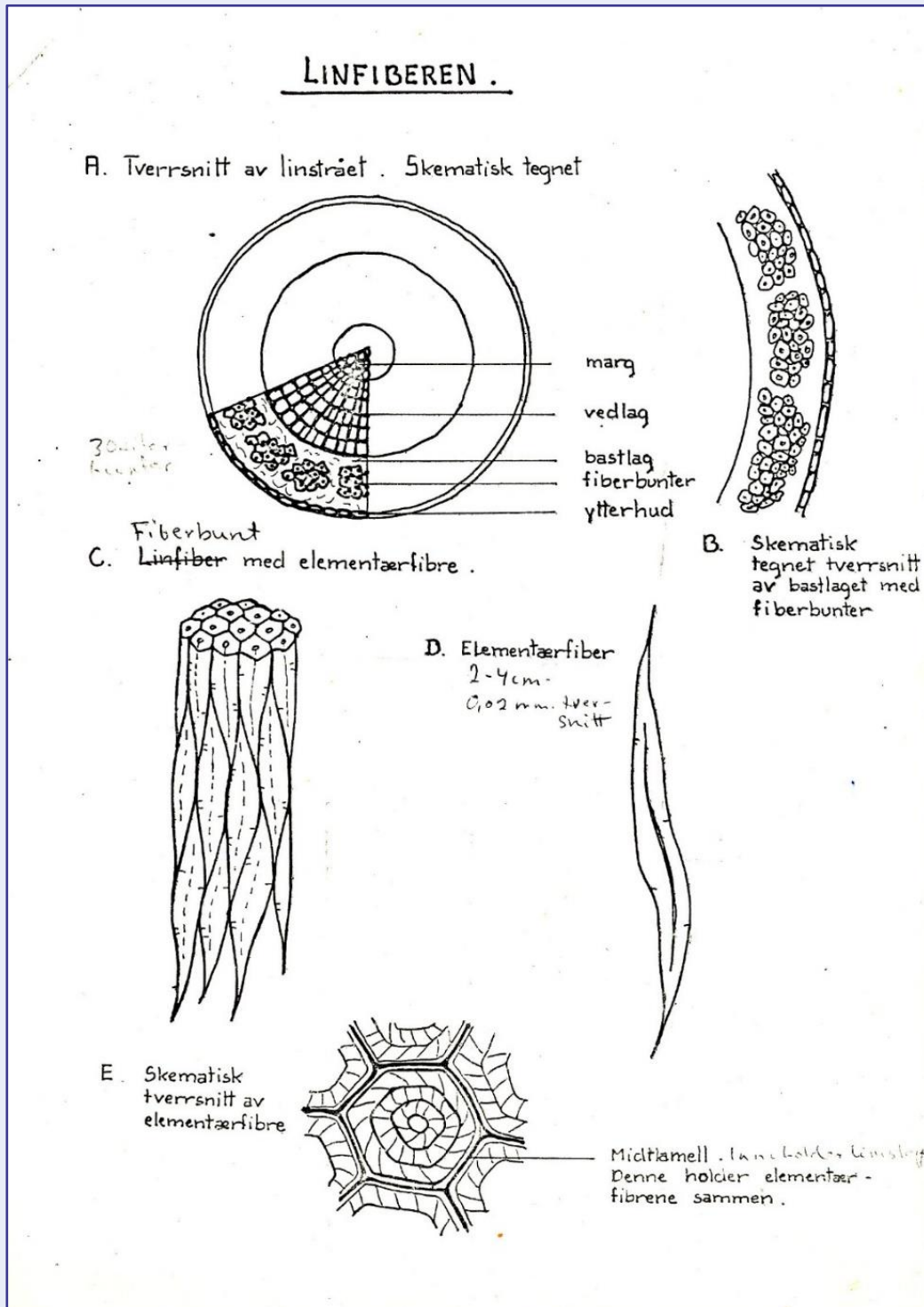
Sivesind, Camilla: Slitte stakker og elegante kjoler men hva hadde de under, Artikkel i Ida 2005

Fortegnelse over eldre tekstiler på Stumberg gård, Idd, upublisert

Katalogen for Ør Bygdesamling, Museet på Fredriksten festning

Linstrået

Hans og Wenche Olsen har sendt Lin-Nytt et oversiktsbilde av hvordan linstrået er oppbygget. Dette bildet har de i sin tid fått fra Rannveig Blakkestad. Det er viktig å være klar over at fiberbuntene ligger under ytterhuden i bastlaget som en krans av fiberbunter. Under bastlaget ligger vedlaget og innerst er margen.

Art nr. 3 i serien: Ugress i linåkeren

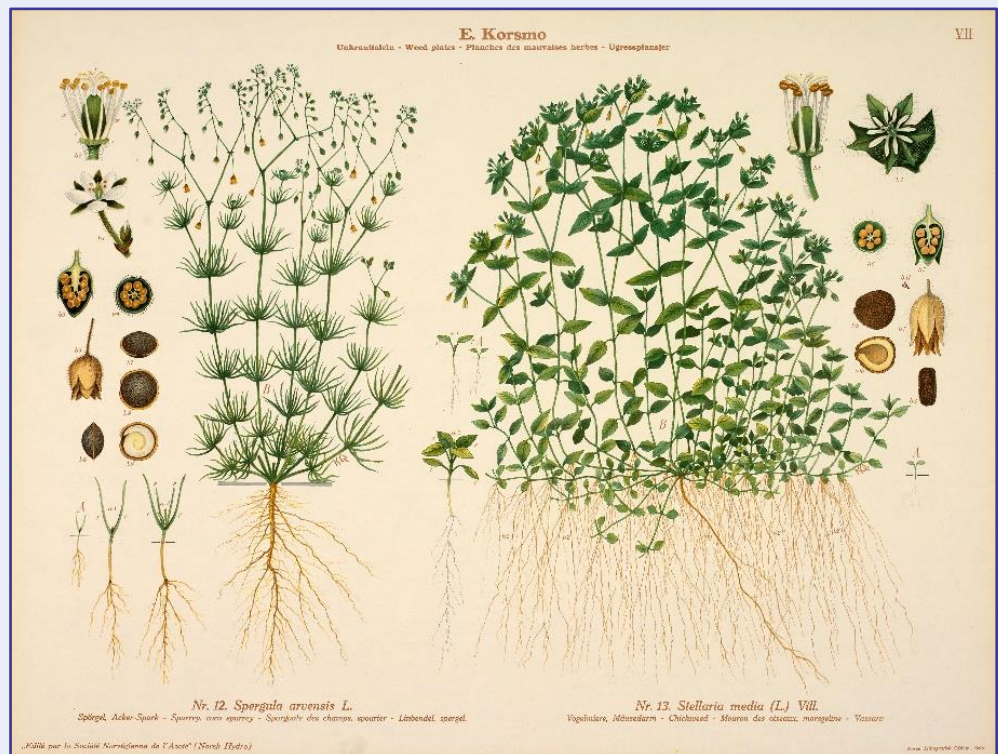
Tekst: Kristina Bjureke

I Lin-Nytt 2017(4) begynte vi med en liten miniserie om de gamle ugressene som var vanlige når vi dyrket lin i store deler av vårt land. Før all kjennskap til disse følgesvennene til vårt kjære lin går helt i glemmeboka så presenterer vi et nytt gammelt ugress i hvert nummer av Lin-Nytt. Først ute var linsnylteråd, etter det kom lindodre. I dette nummer presenterer vi linbendel.

Linbendel

Spergula arvensis

Linbendel er en liten ettårig plante som kun blir 15-40 cm høy. Stengelen er sterkt greinete ved grunnen, og den føles klebrig. Linbendel tilhører nellikfamilien, men ser ikke ut som de fargesprakende nellikene vi kjøper i butikken. Den har bittesmå hvite blomster. Den vokser på åker, langs strender og langs lysåpne veikanter. Den trives best på kalkfattig jord, særlig på lettere jordarter og sandjord. Egentlig så er ikke linbendel opprinnelig her i Norge, den er fra Mellom-Europa og ble tidligere dyrket som fôrplante.. Den store gurun i planteverden, Knut Fægri skrev i 1970 "Det er ikke lenge siden linbendel ble dyrket som grøntfôr, og enda tidligere har den nok vært dyrket for frøenes skyld, i alle fall er linbendelfrø funnet i mageinnholdet hos myrlik ('mosemann') fra jernalderens begynnelse (ca. 400 e.Kr.). Kanskje var de fattigmannskost på den tiden".

Linbendel. "Tegning fra Korsmos ugrasplansjer. Gjengitt med tillatelse fra NIBIO

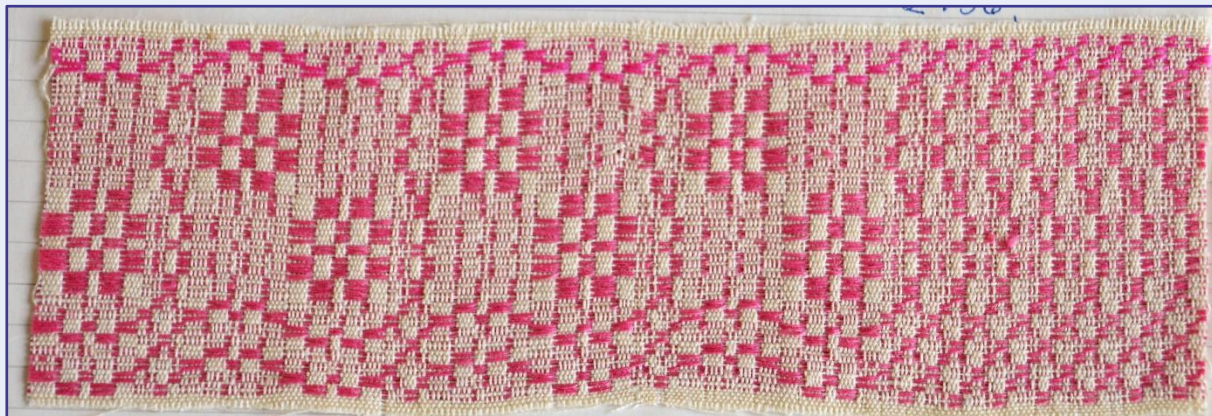
Linbendel. "Tegning fra Korsmos ugrasplansjer. Gjengitt med tillatelse fra NIBIO

En underart, storbendel (*Spergula arvensis* ssp. *maxima*) vurderes nå som utdødd i Norge. Den var trolig stabil i åkrer, spesielt linåkrer, i Norge på 1800-tallet og tidligere. Vi har gamle herbarieark ved Botanisk museum i Oslo fra Porsgrunn, Oslo og Orkdal. I Orkdalen var den sannsynlig vanlig i forbindelse med den omfattende lindykingen der. Den er sist sett i Norge i 1890 (Aust-Agder, Lillesand). Det var en liten plante, et «ugress», og kanskje ikke en art som ivrige botanikere hadde som første prioritet å samle inn til sine herbarier.... Så vi vet ikke eksakt når den forsvant. Men vi vet at linåkrer forsvant, og den med dem.

Finner du linsnylteråd, lindodre eller underarten storbendel i din linåker i sommer så må du fotografere eller presse den! Vi tror at disse artene er utdødde fra Norge, og vi trenger din hjelp for å oppdage om de fortsatt vokser her. Om du vil sende inn informasjon, mail til kristina.bjureke@nhm.uio.no

Brikke eller duk i halvdreiel - «Kattefot»

Tekst og foto: Kathrine Holmegård Bringsdal

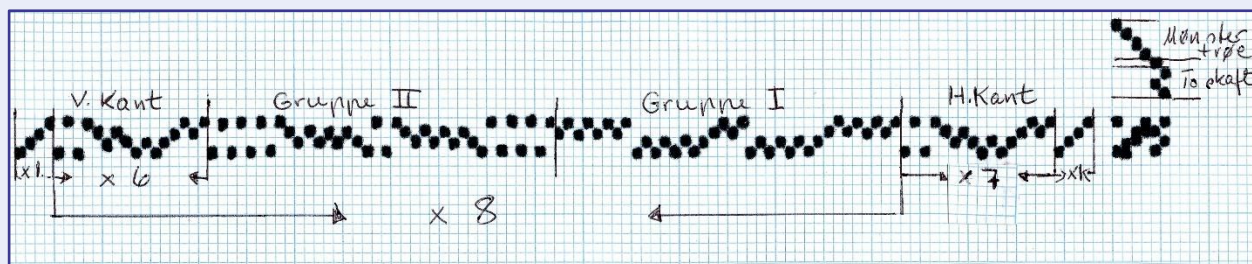

Materiale: Renning: Ubleket bomull nr 24/2

Innslag: Bleket lingarn nr 16/1 til bunn.

« Dobbelspolet kulørt lingarn 16/1, enkeltspolet lingarn 16/2 eller håndspunnet lingarn til mønster.

Skjebredde: 43 cm. Vevskje 70-10. Renneliste: 920 tråder.

Høgre kant- jare		4 tråder
Høgre kant:	16 tråder hovles 7 ganger	112 «
Gruppe 1:	36 tr. Gruppe 1, 2 og venstre kant	
Gruppe 2:	36 tr. hovles 8 ganger etter hverandre.	704 «
Venstre kant:	16 tråder	
Venstre kant:	16 tr hovles 6 ganger	96 «
Venstre kant- jare		4 «
<hr/>		
Til sammen		<u>920 tråder</u>

Slå inn ett lerrets-slag med bunngarnet mellom hvert mønsterinnslag.

Vev 7 cm kant i begge ender slik at du har til fall.

Trøing: Bord kant 3 mønster trøe 2 ganger

1 « « 2 «
4 « « 2 «

Gruppe 1 2 « « 2 «
3 « « 4 «

1 « « 4 «
3 « « 2 «
1 « « 4 «

Gruppe 2 3 « « 4 «
2 « « 4 «

4 « « 4 «
2 « « 2 «
4 « « 4 «

Kantmønster 2 « « 4 «
3 « « 2 «

1 « « 2 «
4 « « 2 «
2 « « 2 «

En reise i Usbekistan i april 2018

Tekst og foto: Kathrine Holmegård Bringsdal

I 1992 reiste jeg et stykke på SILKEVEIEN fra Pakistan over fjellet til Kaskar i Kina. Siden da har jeg ønsket å reise mere på silkeveien. Endelig ble det en mulighet til å reise i Usbekistan til de mest kjente stedene som Bukhara, Samarkand og Tasjkent. Dette er steder som er kjent langt tilbake i historia. Vi så masse gamle moskeer, madrass-skoler og minareter utsmykket med blå mosaikker.

Drakt i ikat

Min store interesse er tekstiler og da pleier jeg å se etter det. Kvinnene gikk i kjoler og lange bukser i ikat i silke og kunstsilke. Jeg trudde jeg skulle få se silkeormer, men det fikk jeg ikke. Derimot fant jeg en silkevever i Bukhara som vevde ikat. Renningsgarnet må farges i mønster før en vever. Over alt grodde det morbærtre med hvite morbær. Det var litt tidlig for de fleste var grønne. Hvite morbær gir den fineste silken.

Hvite morbær

En annen teknikk jeg så var tamburening som er kjedesting på retten. Det blir ikke sydd med nål, men med heklenål gjennom et bunnstoff. Store tepper og løpere i silke. Jeg så også tepper brodert i leggsøm. Da ligger tråden for det meste på retten. Vi så også teppeknytting av silketepper som unge jenter utførte.

Dette var et land som jeg ønsket å komme tilbake til.

*

Funksjoner i Norges Linforening

Styret:

Leder Anne Holen
Storvegen 2, 2332 Åsvang
Tlf. 473 36 637
mail: ann-hole@online.no

Kasserer Gerd Wold Goddard
Grandveien 8, 6415 Molde
Tlf. 908 97 310
mail: m.wog@online.no

Styremedlemmer
Anne Grete Friberg
Leikvollgt. 77, 3208 Sandefjord
Tlf. 911 55 729
mail: annegretefriberg@gmail.com

Frida Tove Meland
Fløanvegen 461, 7510 Skatval
Tlf. 748 03 288
mail: fritom@online.no

Kristina Bjureke
Rødbergvei 70C, 0593 Oslo
Tlf. 952 00 804
mail: kristina.bjureke@nhm.uio.no

Odney Opsal
Sadlavegen 80, 4280 Skudeneshavn
Tlf. 958 63960
mail: odny.opsal@gmail.com

Varamedlem
Else Abrahamsen
Gåsemyrveien 10, 4085 Hundvåg
Tlf. 475 23 648
mail: else.hille.abrahamsen@lyse.net

Andre oppgaver:

Valgkomité
Kathrine Holmegård Bringsdal
Stovlandsveien 130, 4519 Holum
Tlf. 416 28 189
mail: kathrine.bringsdal@outlook.com

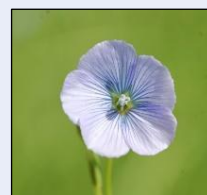
Anne Holth Larsen
Ryggveien 54, 4072 Randaberg
Tlf. 900 30 589
mail: anne.holth.larsen@gmail.com

Revisor
Hege Randsborg
Gjøvik gt. 3A, 0470 Oslo

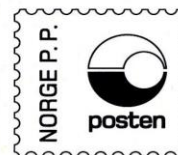
Vask og stell av lin, salg av frø og såpespon
Kathrine Holmegård Bringsdal
Stovlandsveien 130, 4519 Holum
Tlf. 416 28 189
mail: kathrine.bringsdal@outlook.com

Beredningskontakter (for maskinell beredning)
Anne Holen
Storvegen 2, 2332 Åsvang
Tlf. 473 36 637
mai: ann-hole@online.no

Ann-Britt Fagernes Skaug
Mengsholvegen 1082, 2355 Gaupen
Tlf. 416 93 320
mail: abf@ringsaker.kommune.no

Returadresse:
Norges Linforening
v/Anne Grete Friberg
Leikvollgt. 77
3208 Sandefjord

Er du interessert i å bli medlem?
Årskontingenten er

For enkeltmedlem kr 350
Familiemedlem kr 100
Organisasjoner/bedrifter kr 450

Gå inn på Hjemmesidene våre www.norges-linforening.no og -> BLI MEDLEM

fill ut feltene og SEND INN.

Hjemmesider, www.norges-linforening.no

Kontonummer: 1503.10.55900.
Org. nummer: 875334832
ISSN 0803-5547

Redigering: A. G. Friberg, M. Appelgren

Trykk: Vinn Industri Drammen AS www.vinn-drammen.no